

ISO 14001 fyller

10 år

Tio år har förflutit sedan den första utgåvan av den internationella standarden för miljöledningssystem, ISO 14001, publicerades 1996. Det vill vi i Lägesrapporten uppmärksamma genom att göra en tillbakablick över hur det hela började.

Hur det började

Arbetet med miljöledningssystem har en internationell bakgrund. Redan på 1970- och 1980-talen fanns det i större företag system med samma syfte som dagens miljöledningssystem enligt ISO 14001 eller EMAS.

Ett tidigt steg var Internationella Handelskammarens (ICC) initiativ 1988 till att anta riktlinjer för miljörevision. Ett annat tidigt steg var EU:s initiativ till EMAS. I det första utkastet (Eco-Audit) som publicerades för kommentarer 1990 var inriktningen primärt att stärka kommunikationen med olika intressenter. Brittiska standardiseringsorganisationen BSI tog vidare tidigt fram en brittisk miljöledningsstandard, BS 7750 (BSI, 1992).

World Business Council for Sustainable Development, (WBCSD) som ledde näringslivets förberedelse inför FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992, uppmärksammade år 1990 bristen på enhetliga regler och terminologi för miljöarbetet inom företag. WBCSD tog därför initiativet till att inom den internationella standardiseringsorganisationen, ISO, påbörja ett standardiseringsarbete inom miljöområdet.

ISO tillsatte i oktober 1991 en tillfällig arbetsgrupp, Strategic Advisory Group on the Environment (SAGE), med uppdrag att ta fram ett beslutsunderlag för att tillsätta en teknisk kommitté för arbete med miljöledningsfrågor.

År 1993 bildades inom ISO en ansvarig kommitté för detta arbete, TC207 "Environmental Management". Inom TC 207 har en lång rad standarder för miljöledning och därtill angränsande områden utarbetats inom ISO 14000-serien.

Ett svenskt långsiktigt projekt för miljöledning startade 1992 och bedrevs till en början inom STG och SMS, men ledes sedan den svenska standardiseringens omorganisation år 2001 av SIS. Projekt Miljöledning fick snabbt stor uppmärk-

samhet och engagerade många deltagare (ett 80-tal organisationer) och fick en bra fördelning mellan olika aktörers infallsvinklar och synpunkter på hur arbetet bör bedrivas.

Projektet har genom åren deltagit aktivt i utvecklingen av de standarder som har utvecklats i ISO 14000-serien och inom vissa områden även ansvarat för att leda det internationella arbetet.

I Sverige har arbetet inom Projekt Miljöledning resulterat i att mer än 4000 organisationer är certifierade enligt ISO 14001 och i att en stor mängd organisationer använder sig av ISO 14001 och andra standarder som utgångspunkt i sitt strukturerade miljöarbete. Intresset för miljöledning är stort i Sverige och vi kan betraktas som världsledande när det gäller antal ISO 14001-certifierade företag i relation till folkmängd och ekonomins storlek.

Samhällssyfte

Standarderna i ISO 14000-serien tillhandahåller verktyg som kan användas av alla typer av organisationer (såväl företag som offentlig förvaltning) för att på ett systematiskt sätt kontrollera sina direkta och indirekta miljöaspekter och förbättra miljöprestanda. Denna förbättrade miljöprestanda bidrar till att uppfylla olika miljö kvalitetsmål.

ISO 14000-serien verkar i samhället sida vid sida med andra typer av styrmedel och verktyg såsom miljölagstiftning, policyutveckling, informationsspridning, miljöskatter och -avgifter samt subventioner.

Användningen av ISO 14000-serien är baserad på organisationers frivilliga och marknadsdrivna strävan att bidra till en hållbar utveckling och ska ses som ett komplement till andra styrmedel.

Exempel på områden, utöver miljöledning, där standarderna i ISO 14000-serien erbjuder verktyg i arbetet med hållbar samhällsutveckling är bland annat klimatområdet (mätning och rapportering av växt-

husgaser), beräkning av varors och tjänsters miljöpåverkan under livscykelns (LCA), "grön" marknadsföring (miljömärkning och miljödeklarationer) samt public relations och samhällskommunikation (miljökommunikation).

Syfte på organisationsnivå

Tillsammans skapar verktygen i ISO 14000-serien ekonomisk och miljömässig nytta i form av, till exempel:

- Ökad processeffektivitet
- Minskad användning av resurser och material per levererad nytta
- Minskad avfallsproduktion per levererad nytta och därmed minskade kostnader för avfallshandling
- Ökad andel förnybara resurser och system
- Ökad goodwill och ökad trovärdighet för organisationens miljöarbete
- Ökad kompetens i organisationen
- Ökad dialog mellan organisation och intressenter.

ISO 14000-seriens delar

ISO 14000 är en serie standarder och rapporter som hjälper företag och organisationer att bygga upp och bedriva ett strukturerat och systematiskt miljöarbete.

Dessa internationellt erkända metoder stödjer arbetet med att ständigt förbättra organisationens miljöprestanda. Standardserien är uppdelad i en organisationsorienterad och en produktorienterad del:

Organisation:

- Miljöledningssystem
- Miljörevision
- Miljöprestanda
- Miljökommunikation
- Växthusgaser

Produkter:

- Miljömärkning och miljödeklarationer
 - Livscykelanalys
 - Miljöanpassad produktutveckling
- Standarderna i ISO 14000-serien är utarbetade för att både kunna komma till användning var och en

för sig och i samverkan med varandra i alla faser av miljöledningsarbetet.

Det finns tre standarder som kan användas för en oberoende så kallad tredjepartscertifiering:

- Miljöledningssystem (ISO 14001)
- Typ III miljödeklarationer (ISO 14025)
- Mätning och rapportering av utsläpp av växthusgaser (ISO 14064)

Övriga standarder är så kallade vägledningsstandarder.

ISO 14000-seriens delar

Miljöledningssystem

"Hur man organiserar det övergripande miljöarbetet."

Miljöledningssystemet är ett verktyg för att bedriva ett effektivt miljöarbete. Det bygger på en process som bland annat innehåller miljöpolicy, planering, genomförande, uppföljning och förbättring. Syftet med standarden är att ständigt förbättra verksamhetens miljöarbete och att minska miljöbelastningen. Detta är för många redan nu lika naturligt och nödvändigt som den ständiga strävan att förbättra det ekonomiska resultatet.

Version två av miljöledningsstandarden, ISO 14001, är klar. Nu arbetar projektet med att tolka och praktiskt integrera standarden i företag och organisationer. Fokus vid omarbetningen av ISO 14001 har framförallt varit att förenkla och nå ökad samordning med motsvarande standarder inom ISO 9000-serien för kvalitetsledningssystem.

Miljörevision

"Hur man följer upp och reviderar miljöarbetet."

Miljörevision är ett verktyg som syftar till att följa upp och stärka miljöarbetet i en verksamhet, samt ge den ökad trovärdighet. Några nyckelord karakteriserar miljörevisionen, nämligen att den utförs på ett systematiskt och objektivt sätt, samt att resultaten dokumenteras.

Syftet med miljörevision är att försöka besvara frågorna:

- Stämmer bild och verklighet överens när det gäller verksamhetens påverkan på miljön?
- Uppfyller man kraven i ISO 14001?
- När man förbättringar?

Projektet har i samarbete med projektet för kvalitetsledning tagit fram

en gemensam standard för miljö- och kvalitetsrevision. Man har också tagit fram en guide för att kunna identifiera och värdera miljöaspekter vid överlåtelse och ägarbyten av tomtmark och fastigheter.

Utvärdering av miljöprestanda "Hur man utvärderar, rapporterar och redovisar miljöarbetet."

Utvärdering av miljöprestanda är för många ett nytt begrepp som dock vinner mer och mer acceptans. Syftet är att erhålla ett fungerande verktyg för att följa upp målen och de miljöpåverkande processer som man styr i verksamheten, dels för inriktningen på, dels för effekten av miljöarbetet i ett företag eller i en organisation. Detta görs bland annat genom att man tar fram lämpliga indikatorer för miljöprestanda.

Att kontinuerligt mäta och utvärdera miljöprestanda visar om miljöarbetet är effektivt.

Miljömärkning och miljödeklarationer

"Hur man beskriver och kommunicerar produktens miljöegenskaper."

Området omfattar miljömärkning med symboler, användning av egna miljöuttalanden samt miljödeklara-

Kunskap, verktyg och goda kontakter

– fördelar med att vara med och utveckla ISO 14000-serien

Allt fler länder engagerar sig i det internationella projektet "Environmental Management" som utvecklar ISO 14000-serien. Idag är ett 90-tal länder aktiva i arbetet.

Sverige har med sitt engagemang i miljöledningsprojektet ett stort inflytande på utvecklingen av dessa internationella standarder. Du kan vara med och påverka och ytterligare stärka Sveriges inflytande. Som deltagare i miljöledningsprojektet får du tillgång till information om utvecklingen tidigare än andra, eftersom du själv är med och påverkar den.

Allt bättre standarder

Ett flertal standarder i ISO 14000-serien finns i dag på marknaden. Det återstår dock mycket arbete. Omvärlden förändras ständigt och regelbundet fattas beslut om att revidera och förbättra de standarder inom ISO 14000-serien som funnits några år på marknaden. Samtidigt tillförs också nya standarder till familjen. Standarder som både länkar samman användningen av samtliga

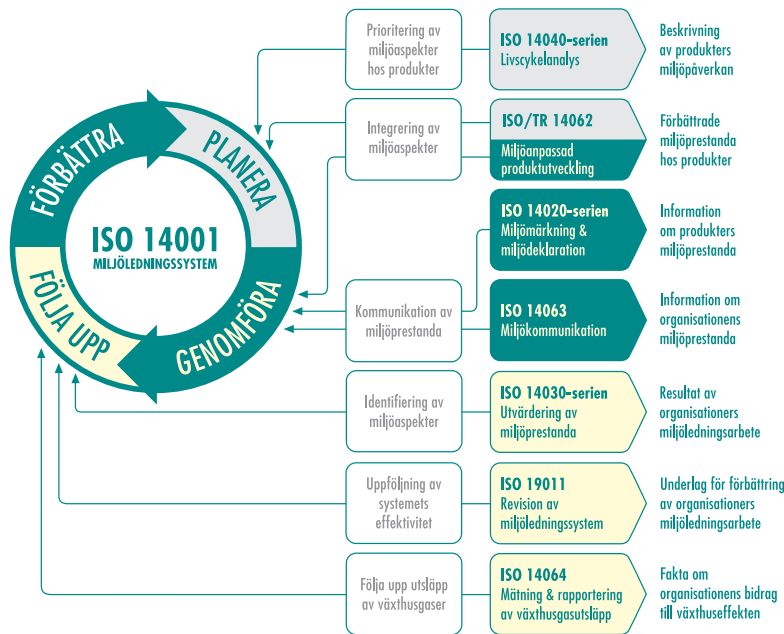
standarder inom området och underlättar möjligheten att kommunicera resultatet av miljöledningsarbetet.

Bra nätverk

SIS Projekt Miljöledning fungerar också som ett bra forum för att utbyta erfarenheter, bland annat genom de seminarier och workshops som med jämna mellanrum anordnas. Projektet ger ett brett nätverk bland miljöengagerade kollegor, inte bara i Sverige utan i hela världen. På sista sidan i denna tidning kan du läsa mer om hur du anmäler dig till Projekt Miljöledning.

ISO

ISO, International Organization for Standardization, är en världsomspännande sammanslutning av nationella standardiseringsorgan med 140 medlemsländer. ISO ska främja den internationella utvecklingen inom standardisering och därtill möjligheterna till samarbete inom områdena vetenskap, teknik och ekonomi.

tioner baserade på information från livscykelanalyser. Syftet är att underlätta för inköpare och konsumenter att välja varor med låg miljöbelastning.

Livscykelanalys

"Hur man prioriterar miljöaspekter i produktutveckling."

Livscykelanalyser (LCA) är ett verktyg för att beskriva produkters och tjänsters miljöpåverkan i förhållande till deras funktion och nytta – från råvaruutvinning och förädling, tillverkning, transport och distribution, produktanvändning, återanvändning, återvinning till slutlig avfallshantering. LCA-standarderna har nyligen omarbetats för att bli mer lättanvända.

Ett gemensamt format för att dokumentera data från livscykelanalyser underlättar datainsamling, rapportering och utbyte av data mellan olika användare. En vägledning för detta har också utarbetats.

Miljöanpassad produktutveckling

"Hur man tar hänsyn till miljön i produktutvecklingen."

Att föra in miljöfrågorna på ett tydligare sätt i produktutvecklingen är en vital del av miljöarbetet. Ofta är flera viktiga miljöaspekter kopplade till användningen av en pro-

dukt eller hur den kan hanteras efter slutanvändandet snarare än till själva tillverkningssteget.

En teknisk rapport har utarbetats som ger rekommendationer för hur miljöaspekter kan integreras redan i produktutvecklingsstadiet.

Miljökommunikation

"Hur man kommunicerar sitt miljöarbete"

Att kommunicera sitt miljöarbete på ett trovärdigt sätt till sin omvärld har blivit allt viktigare för företag och organisationer. Brist på information eller felaktig information kan leda till stora negativa konsekvenser för en organisation medan en god kommunikation kan leda till ökat förtroende.

Detta har lett till att man inom ISO 14000-serien valt att utveckla en standard för miljökommunikation som täcker all slags kommunikation, från pressmeddelanden till miljöredovisningar. Standarden belyser hur man lägger upp en strategi, identifierar sin målgrupp, kommunicerar och följer upp sin insats.

Växthusgaser

"Hur man mäter, rapporterar, och verifierar utsläpp av växthusgaser"

Som en del i ISO 14000-serien har

man valt att utveckla en standard för att mäta, rapportera och verifiera utsläpp av växthusgaser.

Standarden omfattar såväl mätningar av utsläpp och utsläppsminskningar som så kallade sänkor. Syftet är att tillhandahålla internationellt accepterade metoder som kan bidra till att uppfylla intentionerna i Kyotoprotokollet och andra internationella och regionala överenskommelser. ISO spelar därmed en avgörande roll i strävan att finna lösningar och användbara verktyg för att hantera en av de största utmaningarna för en hållbar utveckling – klimatförändringen.

Miljöterminologi

"Hur man på ett enhetligt sätt uttrycker sig och beskriver miljöarbetet."

Termer och definitioner spelar en central roll i alla standarder. Tydliga definitioner underlättar tolkningen och förståelsen av standarder, och är en förutsättning för att vi ska kunna kommunicera med varandra.

Harmonisering av termer är grundläggande för helheten inom ISO 14000-serien.